

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Березуцької М.С.

«Репертуар як фактор ансамблевої творчості бандуристів»
(на матеріалі діяльності ансамблю бандуристів «Чарівниці»)
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

Актуальність теми дослідження. Всеосяжна взаємопроникнутість різновидів семантичної та мистецької сутності музичного виконавства – надзвичайно актуальна проблема для наукового осмислення, зокрема в новому напрямку досліджень, що вже загально визнане як «виконавське музикознавство. Репертуар як невід’ємна частина виконавської діяльності складає ядро проблематики музичного виконавства та втілюючи узагальнені філософсько-естетичні, жанрово-стильові, комунікативно-психологічні, національно визначені показники певного історичного періоду і зазнаючи важливого впливу індивідуальних особистісних та характерних виконавських чинників, виступає найзначнішим фактором музичної творчості.

Поняття репертуар широко використовується сьогодні, як у спеціально-поняттєвому розумінні – в галузі мистецтва, так і у розширеному метафоричному сенсі, виступаючи у науковому контекстах як сукупність або список знань, умінь, ситуацій, цілей, послуг, цінностей, артефактів, моделей тощо. Музичний репертуар, як звучне мистецтво, яке живе виключно у «живій» музичній практиці, піддається тим самим принципам аналізу та диференціювання, що й сама музика. Важливим чинником формування явища музичного репертуару стає автономізоване *виконавство* (з можливістю виконання не тільки власних творів), розрахована на ситуацію музичної комунікації з емоційно-оціночним компонентом і можливістю виявлення творчої індивідуальності виконавця. Структура репертуару, як фактору виконавської творчості, виступає іманентно схильною до динамічності, мобільності, оновлюваності і підкорюється вказаним індивідуальним творчим настановам виконавців при одночасному збереженні певних традицій гри, національної та виконавської шкіл виконання. В контексті виконаного дослідження музично-

репертуарну політику визначено як цілеспрямовану стратегію вибору і компонування репертуару для його виконання у певних концертних або навчальних умовах, залишаючи свободу творчого моделювання.

Бандурне виконавство для української культури і мистецтва має загальнонаціональне значення. Репертуар визначає смисловий та ідеологічний зміст самого бандурного виконавства, тому аналіз закономірностей його розвитку дає можливість прогнозування еволюцію всього бандурного мистецтва. Особливу роль в формуванні та розвитку бандурного виконавства відіграють студентські ансамблі бандуристів, оскільки вони є головним ресурсом підготовки професійних ансамблевих виконавців, керівників і диригентів ансамблів (капел) бандуристів. Саме студентські ансамблі бандуристів визначають майбутнє бандурного мистецтва України, тому репертуар цих колективів є базою професійної підготовки бандуристів, його дослідження має колосальне значення для удосконалення освітньої системи фахівців національного музичного мистецтва. Високий виконавський рівень сучасних професійних ансамблів бандуристів, а також неухильно зростаючий рівень музичної культури українців визначають зростання вимог до якості освітньої системи бандуристів. Не менш важливе значення має інтеграція сучасної системи музичного навчання у європейський простір вищої освіти. Ці процеси наближають нас до здійснення заповітної мрії засновника сучасного бандурного виконавства Гната Хоткевича: *щоби бандура ввійшла в коло європейських музичних інструментів як рівний, але самобутній музичний інструмент.*

Репертуар для ансамблів бандуристів досі вивчався лише частково в історичному та культурологічному аспектах, репертуар студентського ансамблю бандуристів системному аналізу не піддавався. Аналіз історичних передумов виникнення студентських ансамблів бандуристів розкрив не досліджені раніше закономірності розвитку ансамблевого бандурного мистецтва. З'ясування зв'язку між репертуаром перших капел бандуристів, а також перших студентських ансамблів бандуристів висвітлили нові аспекти начального етапу розвитку

академічного бандурного виконавства, а саме: взаємозв'язок між репертуаром, конструкцією інструмента, системою освіти виконавців.

Дисертацію присвячено дослідженню ролі репертуару в еволюційному розвитку ансамблевої бандурної творчості на прикладі студентського ансамблю бандуристів «Чарівниці» Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки. Ансамбль є яскравим й водночас типовим представником бандурного мистецтва України, тому багатовекторний аналіз досвіду роботи трьох поколінь керівників ансамблю протягом 1956–2020 рр. дозволив дослідити закономірності еволюції ансамблевого бандурного виконавства України в аспектах репертуару. Дослідження репертуару як високоефективного педагогічного інструмента професійної підготовки ансамблевого бандуриста дозволило визначити механізми впливу репертуарної політики на формування та розвиток професійної майстерності ансамблю. Знання цих механізмів має велике значення й може бути застосовано для удосконалення освітнього процесу підготовки виконавців на бандурі у масштабах всієї країни. З'ясування закономірностей формування, розширення та оновлення репертуару ансамблю «Чарівниці» протягом 65 років дозволяє визначити тенденції еволюційного розвитку всього ансамблевого бандурного виконавства України, що має важливе теоретичне значення для подальших культурологічних та музикознавчих досліджень.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність одержаних результатів досягнуто дисертанткою завдяки використанню значної кількості наукових джерел (205 найменування). Достовірність отриманих висновків та обґрунтованість теоретичних положень дисертації також зумовлено вдало обраною методологічною основою дослідження. У дисертаційній роботі застосовано такі методи дослідження: *аналітичний* у аналізі мистецтвознавчої, історичної та культурологічної літератури з проблематики роботи; *історичний* для періодизації етапів розвитку ансамблевого виконавства на бандурі; *історичний* задіяний у хронологічній послідовності аналізу наукових видань; *метод цілісного аналізу* застосований для вивчення композиційно-драматургічних особливостей творів з репертуару ансамблю бандуристів «Чарівниці»; *виконавський аналіз* спрямований на

розкриття особливостей виконання творів з репертуару ансамблю бандуристів «Чарівниці»; *діалектичний* для вияву єдності і взаємовпливу збережених традицій та новаторських досягнень ансамблевого бандурного мистецтва на сучасному етапі; *системний підхід*, що узагальнює досягнення ансамблевого бандурного мистецтва на сучасному етапі його розвитку; *системно-комплексний*, за допомогою якого розглянуто складові ансамблевого бандурного мистецтва як цілісного явища; *міждисциплінарний підхід*, який дає змогу врахувати в процесі дослідження психологічний, соціальний, філософський, культурологічний та інші аспекти. Особлива цінність дослідження обумовлена використанням 65-річного досвіду роботи з ансамблевим бандурним репертуаром трьох поколінь керівників капели бандуристів «Чарівниці» Дніпропетровської академії музики ім. М. Глинки та Дніпропетровського музичного училища. Важливе значення при оцінюванні достовірності одержаних результатів має персональний внесок автора дисертації: будучи учасником ансамблю «Чарівниці» (1993-97 рр.), викладачем бандури з 1997 року та керівником ансамблю бандуристів «Чарівниці» з 2007 року Березуцька М.С. використала в дисертації власний виконавський та педагогічний досвід. Результати дослідження екстрапольовані в освітній процес кафедри народних інструментів Дніпропетровської академії музики ім. М.Глинки

Цінність дисертації полягає в тому, що вперше в українському музикознавстві репертуар навчального ансамблю бандуристів розглядається як засіб дослідження процесів еволюції ансамблевого бандурного виконавства, а також як дійовий педагогічний інструмент професійної підготовки ансамблевого бандуриста, також вперше визначаються процеси впливу репертуарної політики на розвиток фахової майстерності ансамблю. Також вперше був простежений зв'язок історії певного студентського ансамблю бандуристів (на прикладі ансамблю «Чарівниці») з розвитком ансамблевого бандурного виконавства України (в аспектах репертуару), що дозволило доповнити відомості про історично-культурологічні передумови виникнення навчальних ансамблів бандуристів, визначити їх роль у формуванні та розвитку бандурного мистецтва, з'ясувати загальні закономірності розвитку репертуару ансамблів бандуристів. Вперше визначена найважливіша роль

оригінального репертуару на сучасному етапі розвитку ансамблевої бандурної творчості. Вперше зазначено, що інтеграція репертуарної політики студентського ансамблю бандуристів у всі сфери освітнього процесу майбутнього бандуриста є обов'язковою умовою високої ефективності навчання сучасних представників музичної національної культури. Вперше репертуарна політика керівників студентського ансамблю бандуристів репрезентується як комплекс з семи взаємопов'язаних між собою принципів: наявність власного репертуару; неухильне дотримання та розвиток певних виконавських традицій; відповідність репертуару музичним смакам та культурним вимогам сучасних слухачів; щорічне поповнення та оновлення репертуару; єдність навчального (педагогічного) та концертного репертуару; жанрово-стильове розмаїття репертуару; відповідність репертуару художньо-виконавським та технічним можливостям (поточного) складу ансамблю. Також вперше надається характеристика кожному принципу репертуарної політики керівників студентського ансамблю бандуристів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 255 сторінок, з них 209 сторінок основного тексту. Згідно вимог щодо оформлення дисертаційних досліджень, представлено анотацію двома мовами та перелік наукових публікацій автора.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, представлено науковий апарат (мета, завдання, об'єкт, предмет), розкриваються методи дослідження, методологічна основи, на якій ґрунтується концептуальна ідея дослідження, теоретичні основи дослідження, наукова новизна, практичне значення роботи. У першому розділі представлено результати аналізу репертуару ансамблю бандуристів «Чарівниці» протягом 1956-2020 рр. Зазначені історично-культурологічні передумови виникнення навчальних ансамблів бандуристів. Обґрунтовано розподіл трьох етапів еволюції репертуару. Перший: створення та розвиток репертуару (1956-1984), що віддзеркалив шлях колективу від самодіяльності до професіоналізму. Другий: період активного оновлення репертуару та формуванням власного виконавського стилю (1985-2005), завдяки численним аранжування керівника

ансамблю творів різних тилів та жанрів. Третій: формування репертуару консерваторського рівня (2006-2020), що відрізняється активним оновленням репертуару за рахунок оригінальних творів, написаних композиторами саме для ансамблю «Чарівниці». Другий розділ дисертації присвячений аналізу сучасного репертуару ансамблю «Чарівниці». Визначено, що тенденції розвитку сучасного ансамблевої бандурного виконавства цілком відповідають основним напрямкам бандурного репертуару, що були сформульовані ще Гнатом Хоткевичем майже 100 років тому. Зроблено систематизацію та класифікацію репертуару ансамблю «Чарівниці». Сучасний репертуар представлений різноманітністю епох, стилів, напрямків та жанрів був розподілений на чотири групи. Перша – обробки українських народних пісень, друга – аранжування творів вітчизняної і світової класики та творів українських композиторів ХХ-ХХІ ст., третя – твори а capella, четверта – оригінальні твори для ансамблю бандуристів сучасних композиторів.

У 3 розділі визначено особливості функціонування навчального колективу, розкрито значення студентського ансамблю бандуристів; розглянуті умови формування репертуарної політики керівників ансамблю бандуристів «Чарівниці»; виокремлено концепцію репертуарної політики ансамблю як комплексу з семи взаємопов'язаних між собою принципів; досліджено механізми впливу репертуарної політики колективу на формування та розвиток професійної майстерності ансамблю.

У додатку представлений репертуар ансамблю бандуристів «Чарівниці» Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки за 65 років існування, що налічує близько 250 творів, який структурований у хронологічному порядку.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає в глибокому аналізі теоретичних положень у різних аспектах, пов'язаних з репертуаром ансамблю бандуристів: репертуар як високоефективний педагогічний інструмент (диференціювання репертуару за ступенем складності з метою стимулювання навчального процесу; забезпечення міждисциплінарної інтеграції кафедр, що задіяні в освітньому процесі ансамблевого бандуриста; підготовка до професійної діяльності в якості виконавців, викладачів, керівників ансамблю та викладачів бандури); репертуар як складова частина бандурного мистецтва (взаємозв'язок

репертуару з конструкцією бандури та системою освіти виконавців на бандурі; репертуар як показник еволюційного розвитку бандурного мистецтва); ідеологічний зміст та історична роль бандурного репертуару в формуванні національної (української) ідентичності; роль репертуару в патріотичному вихованні носіїв національного музичного мистецтва.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що обґрунтовані у дослідженні принципи репертуарної політики керівників ансамблю бандуристів можуть бути застосовані в освітньому процесі всіх закладів освіти, що готують професійних ансамблевих виконавців (не тільки бандуристів), керівників ансамблів та викладачів. Втілення в освітній процес принципів застосування репертуару в якості педагогічного інструмента, обґрунтоване 65-річним досвідом керівників ансамблю «Чарівниці», забезпечить підвищення ефективності та якості підготовки ансамблевих виконавців. Практична значущість роботи представлена також визначенням принципів взаємодії та наступності у підготовки ансамблевого бандуриста в умовах інтеграції трьохступеневої системи музичної освіти (школа–коледж–академія). Застосування цих принципів не обмежується підготовкою бандуристів, а можливе також при навчанні будь-яких виконавців на музичних інструментах. Важливе практичне значення мають репертуарні збірники творів для ансамблів бандуристів, що видаються і розповсюджуються керівниками ансамблю «Чарівниці» протягом останніх двох десятиріч. Твори з репертуару ансамблю «Чарівниці» користуються високою популярністю серед інших студентських та аматорських ансамблів бандуристів, які використовуються не тільки з навчальною метою, а й в концертній діяльності. Заслугує на широке застосування в закладах вищої музичної освіти також принципи використання ансамблевого репертуару в якості інструмента міждисциплінарної взаємодії кафедр, задіяних в освітньому процесі ансамблевого бандуриста (або будь-якого ансамблевого музиканта): фах, вокал, диригування та інструментування.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях. Наукові положення дисертації, теоретичні, практичні, методичні здобутки відображено у 20 одноосібних публікаціях автора. Із них: 9 – у фахових виданнях України (2 з них

індексуються у наукометричній базі WoS), 3 – у зарубіжних періодичних виданнях (1 з них індексуються у наукометричній базі SCOPUS), 8 – апробаційного характеру, що є матеріалами міжнародних та всеукраїнських конференцій. Публікації надруковані українською та англійською мовами.

ВИСНОВОК

Дисертація Березуцької М.С. «Репертуар як фактор ансамблевої творчості бандуристів: жанрово-стильова еволюція» (на матеріалі діяльності ансамблю бандуристів «Чарівниці»), представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, є ґрунтовним, інноваційним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

У дисертаційному дослідженні представлені результати аналізу 65-річного досвіду керівників студентського ансамблю «Чарівниці» Дніпропетровської академії музики ім. М. Глинки у застосуванні репертуару в якості ефективного педагогічного інструменту при навчанні ансамблевого бандуриста.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті; поставлені здобувачкою завдання повністю розв'язано, основні положення дисертації мають наукову новизну. Обсяг та структура дисертації відповідає вимогам, що сформульовані відповідно до дисертацій на ступінь доктора філософії. Зміст, сутність методичного контенту дисертації повністю відповідає спеціальності 025 Музичне мистецтво. Результати дисертації пройшли пристойну апробацію на 10 науково-практичних конференціях, основні положення відображено в 20 одноосібних публікаціях здобувачки.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Березуцької М.С. «Репертуар як фактор ансамблевої творчості бандуристів: жанрово-стильова еволюція» (на матеріалі діяльності ансамблю бандуристів «Чарівниці») має теоретичну, практичну значущість, наукову новизну, зокрема й методичного характеру; його результати можуть бути застосовані та запроваджені в мистецько-освітній простір України.

Дисертація, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам пункту 10 Порядку проведення експерименту з присудження

доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 979 від 21.10.2020 р.) та може бути представлена у спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво галузі знань 02 – Культура і мистецтво.

Результати дисертаційного дослідження обговорено і схвалено на фаховому семінарі кафедр історії музики та музичної етнографії, теорії музики та композиції Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової 25 січня 2021 року.

Головуюча на засіданні фахового семінару:

завідувачка кафедри історії музики та музичної етнографії Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової

доктор мистецтвознавства
професор **С.В. Осадча**

Рецензенти:

проректор з наукової роботи
Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової

доктор мистецтвознавства,
професор **О.І. Самойленко**

завідувачка кафедри камерних ансамблів Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової

доктор мистецтвознавства,
професор **Л.І. Повзун**

Підпис *Осадчої С.В., Самойленка О.І., Повзуна Л.І.*
Засвідчую: *Мележко*
Нач. відділу кадрів *Мележко*

